

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 16 (1167) 16 КРАСАВІКА 2014 г.

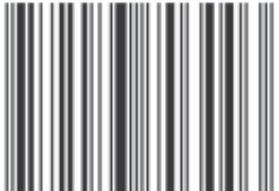
З ВЯЛІКАДНЕМ ВАС, ШАНОЎНЫЯ БЕЛАРУСЫ! *Хрыстос уваскрос!*

18 красавіка - Міжнародны дзень помнікаў і гістарычных мясцін (Дзень сусветнай спадчыны)

Міжнародны дзень помнікаў і гістарычных мясцін (Дзень сусветнай спадчыны) адзначаецца 18 красавіка. Святкаванне прапанавана ў 1983 годзе Асамблеяй Міжнароднай рады па пытаннях аховы помнікаў і памятных мясцін (ІКАМОС) створанай пры ЮНЕСКА, з мэтай прыцягнення ўвагі грамадства да захавання абектаў культурнай спадчыны. Упершыню, на міжнародным узроўні, дзень помнікаў і гістарычных мясцін адзначаецца 18 красавіка 1984 года.

Першыя заканадаўчыя акты па Ахове спадчыны з'явіліся ў 1992 годзе. ISSN 2073-7033

9 772 073 703 003 >

Наши кар.

АНАТОЛЮ ВАЛАХАНОВІЧУ - 75

Анатоль Іосіфавіч ВАЛАХАНОВІЧ (17 красавіка 1939, Менск, БССР, СССР) - гісторык, журналіст, краязнавец. Сябар Саюза беларускіх пісьменнікаў (2006), сябар Саюза беларускіх журналістаў (1975). Ганаровы сябар Міжнароднай акадэміі навук Еўропы (2009).

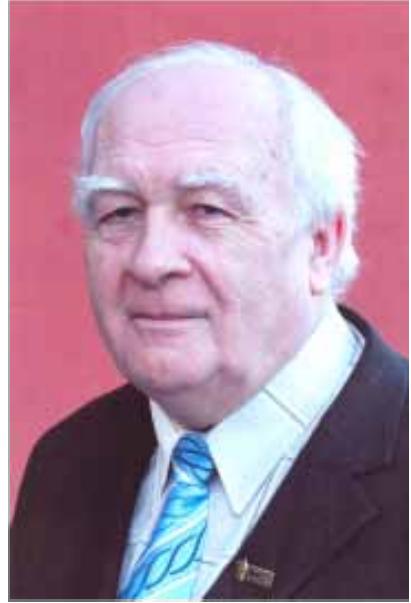
Закончыў гістарычно-філалагічны факультэт Менскага педагогічнага інстытута імя А.М. Горкага (1961). У 1961-1962 гг. настаўнік гісторыі ў в. Баравое (Дзяржынскі раён), з траўня 1962 г. адначасова дырэктар школы ў в. Паланевічы (Дзяржынскі раён). У 1962-1964 гадах служыў у войсках сувязі Групы савецкіх войск у Германіі (ГСВГ). З

1964 г. дырэктар школы ў в. Ракашычы (Узденскі раён), са жніўня 1966 г. дырэктар школы ў в. Зенькавічы (Узденскі раён).

З верасня 1968 г. рэдактар у выдавецтве "Беларуская Савецкая Энцыклапедыя", з лютага 1975 г. загадчы рэдакцый літаратуры па гісторыі і праве выдавецтва "Навука і тэхніка" АН БССР, з траўня 1996 г. па 2002 г. старшы навуковы супрацоўнік Беларускага навукова-даследчага інстытута дакументазнаўства і архіўнай справы.

Пісаць і друкавацца пачаў яшчэ ў студэнцкія гады ў 1959 г. Даследуе праўлемы гісторыі, літаратуры, культуры і краязнавства Беларусі, эсэ, дакументальнаяя нарысы, казкі.

*Вікіпедыя.
(Пра Анатоля Валахановіча чытаіце на ст. 7-8.)*

Споўнілася 90 гадоў Сяргею Карабачу

Сяргей КАРАБАЧ нарадзіўся 23 сакавіка 1924 г. у в. Яманты на Лідчыне. З 1942 па 1944 гады навучаўся ў беларускай Наваградскай настаўніцкай семінарыі. З 1947 г. - у Вільні. Скончыў медыцынскі факультэт Віленскага ўніверсітэта. У 1989 годзе абараніў кандыдацкую дысертацию і атрымаў навуковую ступень кандыдата медыцынскіх навук. У Літоўскай дзяржаве яго навуковая ступень была перакваліфікована ў ступень доктара медыцины.

Ён адзін з тых, хто стаяў на вытоку беларускага адраджэння ў Літве і вось ўжо на працягу цвэрдай стагоддзя прымае актыўны ўдзел у віленскім беларускім жыцці. Не гледзячы

на свой паважаны ўзрост, сп. Сяргей і сёння з'яўляецца адным з самых актыўных беларускіх дзеячоў Вільні. Беларускацю ён запаліўся яшчэ з маленства і пранёс яе праз усё жыццё. І сёння не забываеца на свае карані, бацькоўскую мову, цікавіца падзеямі, якія адбываюцца на яго Раdziме і вельмі перажывае з-за таго, што Беларусь русіфікуюцца, герб Пагоні і бел-чырвона-белы сцяг дагэтуль фактычна пад забаронай. Але верыць, што Беларусь рана ці позна стане беларускай. А на пытанне, які лёс чакае беларускасць у Вільні кажа наступнае:

- Вельмі складае пытанне. Я б сказаў, Таварыства беларускай культуры многа рабіла да гэтага часу, і хацела ся, каб не згас гэты агенчык, які быў, каб засталася гэта праца, якую тут зрабілі беларусы. Кепска, што гэты рух раз'яднаўся, няма кансалідацыі. Гэтыя сілы, якія ёсць, мусіць аб'яднанца. І гэты рух павінен ісці наперад, больш увагі ўдзяляць да агульнабеларускай дзеянасці, пашыраць яе сярод беларусаў Віленшчыны.

(Пра С. Карабача чытаіце на ст. 2-3.)

70 гадоў Яўгену Лецку

Яўген Рыгоравіч ЛЕЦКІ (нар. 20 красавіка 1944, в. Пабрэззе, Наваградскі раён, Гарадзенская вобласць) - беларускі пісьменнік, крытык, літаратуразнавец. Кандыдат філалагічных навук (1980).

Скончыў БДУ (1968). Працаўваў на заводзе, настаўнікам, карэспандэнтам радыёвіышчання. З 1971 у Інстытуце літаратуры АН Беларусі, з 1986 у выдавецтве "Мастацкая літаратура", з 1997 дырэктар выдавецтва "Бацькаўшчына".

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і: бацька, Рыгор Іванавіч, у маладзёжы гады чалец Сялянска-работніцкай Грамады, маці, Надзея Сільвестраўна, працаўвала ў калгасе. Паводле сяйнейшага падання род Лецку паходзіў з Каўказу: мужчыны з іх роду пасля разгрому паўстання пад кіраўніцтвам Шаміля былі перабіты, а малых дзяцей з бабулямі выслалі ў Налібоцкую пушчу, а адтуль, пасля паўстання 1863-1864 гг., на Наваградчыну.

Друкуеца з 1968. Да следуе мастацкую адметнасць, стыль сучасных беларускіх празайкаў, узаемадзеянне літа-

ратуры і чытчы (зборнік "Выхаваўчая роля літаратуры", 1980). У аповесцях "Па цаліку" (1977), "Дарога ў два канцы" (1981) выяўляеца псіхалагізм, выразнасць малюнка характэрна, добрае адчуванне мовы. Складальнік літаратуразнавчага зборніка "Вобраз" (1981), зборнікаў апавяданняў маладых беларускіх пісьменнікаў "Цяпло на першацвет" (1985), "Акно ў зялёны сад" (1988), кніг твораў М. Дзяшкевіча (1991), Л. Калюгі (1992), А. Мрыя (1993) і інш.

Старшыня Аргкамітэта (1989-90) і Рады (1990-93) Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына".

Вікіпедыя.

Ганароваму сябру рады ТБК Сяргею Карабачу - 90!

23 сакавіка споўнілася 90 гадоў ганароваму сябру ТБК, наўчэнцу беларускай Наваградкай настаўніцкай семінары, доктару медыцынскіх навук Сяргею Карабачу.

З гэтай нагоды я завітаў у гості да шаноўнага юбіляра і мы за кубкам гарбаты паразамаўлялі з ім пра яго пра-беглае жыццё і ўдзел ў жыцці беларускім.

- Адкуль у Вас з'явілася цікавасць да Беларусі?

Я нарадзіўся ў беларускай сям'і ў 1924 г., калі гэта тэррыторыя знаходзілася пад уладай Польшчы, мова ў нас была беларуская, а дзяржаўны польскай мовай амаль не карысталіся, бо ведалі слаба. Самы першы такі цікавы момант быў, калі я пайшоў у школу, а яна была ў нашым доме (дом быў на два канцы, і адзін канец здзіл пад школу). І я хадзіў цераз сені ў школу. Адзін раз я прыйшоў за школы і стэрэйшаму брату дэкламую: "Кто ты есцесь, поляк малы, які твой знак, ожел бялы..." і г.д., а старэйшы брат падышоў да мяне і кажа: "Адкуль ты туц узяўся такі поляк? Ты не поляк". І гэта скончылася, я больш не дэкламаваў гэты верш і больш не лічыў сябе паякам. А ў школе нам нікто не казаў, што мы беларусы, усё было толькі на польскай мове.

Мая мачі вельмі любіла чытаць. Кожны год, калі мы ехалі ў мястэчка на базар (часцей гэта было ўжо ў цёплыя часы, недзе з сакавіку), яна засёды ішла і купляла беларускі адрыўны каляндар у пані Янушэўскай з Вільні. А ўжо беларускі каляндар з'яўляўся для нас нейкай літаратурай. Я памятаю, яна яго чытала, як я быў малы, зачытвала вершы, напрыклад, Якуба Коласа. Я тады яшчэ не ведаў, хто такі Якуб Колас. І былі розныя цікавыя роцы. І так з цягам часу і далучаўся да беларускасці. А пасля прыйшла савецкая ўлада, і адкрылі беларускія школы, да гэтага былі толькі польскія. Пайшоў я ў беларускую школу. Спачатку ў Беліцы скончыў 5 і 6 класы. А за часоў Польшчы я скончыў 6 класаў польскай школы ў Няцечы, там была вялікая вёска з касцёлам, 3 км ад маёй вёскі.

У той час сялянскія дзеци павінны быў вучыцца да 14 гадоў і да гэтага часу ўкладаўся ў 4 класы. Атрымлівалася так, першы і другі клас па году, калі паспявала, а ўжо ў трэцім класе сядзеў 2 гады, а ў чацвёртым, калі трэба было, то і трэћы гады сядзеў, каб дажыць да 14 гадоў.

Я адзін год адсядзеў у чацвёртым і пасля задаў пытанне башкы, чаму я буду сядзець у тым самым класе ў другім годзе. Бацька кажа, ну што рабіць, паедзем шукаць другой школы. Паехалі мы ў Беліцкую школу, але там нешта не атрымлівалася. Мой бацька быў добра знаёмы з ксяндзом Няцечкага касцёла і пайшоў да яго. Той і парадзіў, кажа, што ў Няцечы ёсць 6-класная школа, ідзіце туды. Я і з татам пайшлі да дырэктара той школы, і мя-

не прынялі ў пяты клас. І я там скончыў пяты і шосты. І калі я скончыў шосты клас, распачалася вайна Польшчы з Германіяй, і прыйшла Чырвоная Армія. І вось калі прыйшли чырвонцы, я восенню 1939 г. пайшоў у Беліцкую школу ў пяты клас, там што ўзворэнь шостага класа польскай школы не адпавядаў шостому савецкай. І да другой вайны, ужо з немцамі, я ў Беліцы скончыў 5 і 6 класы.

У 1941 г., калі пачалася вайна з немцамі, дырэктар школы ў Няцечы арганізаваў сёмы клас. Я ўжэ паступіў і скончыў. Нас там было вельмі мала, спачатку 10, а пасля засталося толькі 7. Але мы скончылі 7 клас. І гэта мне дало магчымасць у 1942 г., калі дайшлі да нас весткі, што ў Наваградку адкрываеца настаўніцкая семінарыя, паступіць у яе. Спачатку назвалі яе інстытутам. Хаця, як пазней я даведаўся, там планаваўся інстытут, але на гэта не хапіла сіл, да таго ж немцы не дали згоды. І таму арганізавалі настаўніцкую семінарыю. І вось я цераз Дзятлава (а трэба было чамусь цераз Дзятлава) атрымаў туды накіраванне. Але ўжо не памятаю, чаму трэба было атрымаваць цераз Дзятлава. Паехалі туды, і мяне прынялі ў першы клас семінарыя. У ёй вучыўся два гады: першы клас і ў 1944 г. скончыў другі, атрымаў пасведчанне аб заканчэнні яе II курса і вярнуўся дадому, бо вярталіся бальшавікі, і трэці курс застаўся не закончаны - матуры (атэстат сталасці, рэд.) не атрымаў, бо гэтая адукцыя адпавядала 9 класам сярэдняй школы.

Цікава тое, што, як прыйшла савецкая ўлада зноў, нам трэбы было думаны, што рабіць. Па гадах мы падходзілі, каб ісці на фронт. І я з калегам, маймуседам, які вучыўся за часы немцаў у прагіназі ў Вільні, вырашылі пайсці ў настаўнікі. Пайшлі ў Ліду ў гарана, і нас узялі настаўнікамі пачатковых школ і скіравалі ў вёску. Я патрапіў туды за мясяц, і цікавы, што калі наша семінарыя не скончыла падаўшы, я пайшоў на фронт. І я рашыў ісці куды-небудзь вучыцца. Пайшоў у Ліду, каб скончыць дзесяты клас, але была ўжо сярэдзіна навучальнага года, і дырэктар мне сказаў, што я 10 клас не скончу за падаўшы. І я тады спактаў сваі знаёмы і з імі ўладкаваўся на другі курс педагогічнага факультэта. І там вучыўся да канца навучальнага года, а на наступны год паступіў у 10 клас Лідской вячэрнай школы і яе скончыў у 1947 г. А паколькі гэта была школа для чыгуначнікаў, то экзамен на атэстат сталасці я здаваў і атрымаў у Баранавічах. І ў гэтым жа годзе паехаў у Вільню.

У Вільню прыехаў да свайго дзядзькі (брат маёй мамы). Усю туну мы не ведалі, дзе яны, і што з імі. А ён прыслалі ліст, што ўсё з імі ў парадку, і свой адрес. Ну, я і паехаў яго наведаць і меў з сабой усе дакументы. Ён кажа, што можа паспрабаваць тут, у Віль-

ні, паступаць ва ўніверсітэт. Я пайшоў універсітэт і вырашыў паспрабаваць на медыцынскім факультэте, на яго і паступіў. Закончыў яго ў 1953 г.

- А можаце зараз больш падрабязна расказаць пра Наваградскую семінарыю?

Самы цікавы перыяд майго жыцця гэта семінарыя. У ёй была спецыфічная атмасфера, дзе кавалася беларускасць, у вучняў выхоўваўся беларускі патрыятызм. І вельмі было цікава. Жылі мы на кватэрах, я змяніў некалькі кватэр. Цяжка было, асабліва з прадуктамі. Мнё іх прывозіў бацька. Яму трэба было праехаць 23 км цераз лясы. Прыйяджаў да мяне раз у месяц.

У семінарыі было вельмі цікава. Апроч вучобы ладзіліся вечарыны, была самадзеянасць, здзяліся спартам, спартыўнымі гульнямі.

Былі видомныя настаўнікі. Дырэктарам быў Пётр Скрабец, А. Ашчык выкладаў беларускую мову, Наталля Орса таксама выкладала беларускую мову, Гоцка - матэматыку і інш. Гэта была кузня беларускасці.

Было шмат таленавітых вучняў, усе пісалі што-небудзь, кожны другі быў пастрам. Пачалі выдаваць часопіс "Покліч", рэдактарам быў Ашчык. У мяне нават адзін экземпляр ёсць. І там друкаваліся многія навучэнцы семінарыі.

Адзін перыяд я жыў з Якубам Барысевічам. Яго брат Янка Барысевіч жыве ў Аўстраліі. І аднаго разу тут у нас праходзіў з'езд (дакладна не памятаю каго), на які прыехаў Янка Барысевіч, і мы там пазнаёміліся. І ён увесе час мяне распытаў пра брата Якуба, бо ў іх склалася трагічна. У 1944 г. немцы забраўлі ў іх сям'ю і вывезлі ў Нямеччыну, дзе Якуб Барысевіч працаўваў на пастрам. Пачалі выдаваць часопіс "Покліч", рэдактарам быў Ашчык. У мяне нават адзін экземпляр ёсць. І там друкаваліся многія навучэнцы семінарыі.

Адзін перыяд я жыў з Якубам Барысевічам. Яго брат Янка Барысевіч жыве ў Аўстраліі. І аднаго разу тут у нас праходзіў з'езд (дакладна не памятаю каго), на які прыехаў Янка Барысевіч, і мы там познаёміліся. І ён увесе час мяне распытаў пра брата Якуба, бо ў іх склалася трагічна. У 1944 г. немцы забраўлі ў іх сям'ю і вывезлі ў Нямеччыну, дзе Якуб Барысевіч працаўваў на пастрам. Пачалі выдаваць часопіс "Покліч", рэдактарам быў Ашчык. У мяне нават адзін экземпляр ёсць. І там друкаваліся многія навучэнцы семінарыі.

- А якія адносіны быў з мясцовым насељніцтвам і паякамі?

- Як я быў у семінарыі, там дзейнічаў эскадрон Рагулі, ён таксама выкладаў у семінарыі нямецкую мову, дык там было спакойна. А што тычыцца маёй роднай вёскі, то там была партызанка, спачатку савецкая, а пасля польская АК, якая там пасля ўсім запраўляла. Вельмі цяжка было. Быў такі момент. Тыя, з каторымі я вучыўся ў Няцечы, пайшлі ў партызаны (яны былі каталікі-палалякі). Адзін з іх зайдоў да нас да хаты і пытаяўся, дзе я і чаму не іду ў іх партызанку. Бацькі адказаў, што я вучуся. Той тады пачаў паспрабаваць, каб мяне выклікалі адтуль, з тым, каб забраць у АК. Бацькі пачалі прасіць, каб далі мне давучыцца. І яны адчапіліся. А так навогу многіх бралі з нашай вёскі ў АК і не пыталіся, хочуць яны ці не.

А на Лідчыне, дзе мая родная вёска, у 1942-44 гг. дзейнічала савецкая партызанка, заранізваная з быльх ваеннаапалонных, якіх немцы спачатку рассіялі па вёсках. Затым у яе ўваходзілі і мясцовыя жыхары, часта змушаныя пад абставінамі, створанымі партызанамі. Скажам так, абстраляюць або заб'юць немца каля вёскі, і немцы з помсты паліць вёску, і насељніцтва збягае ў лес і да т.п.

Цераз некаторы час на Лідчыне ўзniкала і польская партызанка - Армія Краёва (АК, белая). Яна мела нядрэнныя адносіны з немцамі, атрымоўала зброяні, і ваявала суправадзіць савецкай (чырвонай) партызанкі. Зразумела, што на ведвалі вёску і адны, і другі, і па даносах, хто з кім мае сувязь, (хацеці не хацець, нікто не пытаяўся), то другі бок прымяняў рэпрэсіі - расстрэльвалі, палілі. Так, у нашай вёсцы трох мужчын за сувязь з чырвонай партызанкай АК-аўцамі застрэлі і спалілі. Чырвоныя, у сваю чаргу, рабілі тое самае. Так, у Няцечы прыйшлі ў школу, дзе я раней вучыўся, да дырэктара Ю. Рааба. Ён, праўда, здагадаўся пра мэту іх прыходу. Адкрыў дзвёры свайго пакоя, упусціў чырвоных партызан і дзвёры замкнуў на ключ, схапіў дачку і ўцёк. Засталася жонка (настаўніца) і маладая настаўніца беларускай мовы (школа дзейнічала пры немцах), застрэлілі іх і спалілі ў школе. Школа была вялікая, прыгожая - палілі, каб немцы не арганізувалі ў ёй умацавання суправадзіць савецкай (чырвонай) партызанкай.

З Адольфам Клімовічам у гэты час мы быў ўжо добра знаёмы. Ён працаўаў арганістам у касцёле на Звярынцы пасля вяртання з ссылкі ў Сібір і прадаўжаў пісаць біографічны слоўнік беларускіх дзеячоў. І мы, каб атрымаць дадзеныя пра Аляксандра Карабача, сябра беларускай партыі савецкай (чырвонай) партызанкай АК-аўцамі застрэлілі і спалілі. Чырвоныя, у сваю чаргу, рабілі тое самае. Так, у Няцечы прыйшлі ў школу, дзе я раней вучыўся, да дырэктара Ю. Рааба. Ён, праўда, здагадаўся пра мэту іх прыходу. Адкрыў дзвёры свайго пакоя, упусціў чырвоных партызан і дзвёры замкнуў на ключ, схапіў дачку і ўцёк. Засталася жонка (настаўніца) і маладая настаўніца беларускай мовы (школа дзейнічала пры немцах), застрэлілі іх і спалілі ў школе. Школа была вялікая, прыгожая - палілі, каб немцы не арганізувалі ў ёй умацавання суправадзіць савецкай (чырвонай) партызанкай.

З Адольфам Клімовічам у гэты час мы быў ўжо добра знаёмы. Ён працаўаў арганістам у касцёле на Звярынцы пасля вяртання з ссылкі ў Сібір і прадаўжаў пісаць біографічны слоўнік беларускіх дзеячоў.

І мы познаёміліся з Адольфам Клімовічам, блізкага супрацоўніка к.с. Адама Станкевіча па партыі Беларускай Хрысціянскай Дэмакратыі, можна даведацца з кнігі Міхася Казлоўскага "Нашчадак славных крывічоў".

І вось я заходзіў да яе (Марыі Шутовіч?) і некаторыя яго кнігі глядзеў. Там у яго ў складзе былі зваленія кнігі, якія знішчаліся, дык яна сказала мне, што магу іх узяць. Дык я частку тых кніг забраў. І цяпер многім каму з нашых дзеячоў падараўшы іх. А некаторыя ўжо рассыпаліся ад часу. Мяне яна познаёміла з настаўнікам з Клецкай гімназіі, які таксама хадзіў да яго. І зараз шкаду, што не познаёміўся з к.с. Станкевічам. А так знаю ѿ яго, бачыў.

Сяргей Карабач (у цэнтры) на паседжанні ТБК у Вільні

- А ці шмат народу збиралася на службе ў кс. Станкевіча?

- Ну так, сярэдне. У той жа час, ведаецце, саветчына была. Дык не вельмі многа хадзіла людзей, але хадзілі, быті ў касцёле, пераважна людзі старэйшага ўзросту.

- А як Вы далаучыліся да беларускага руху ў цяне-рашнія часы?

- Я пастаянна падпіваўся на беларускія выданні: "Літаратура і мастацтва", "Полым'я" і інш. А Валянцін Стэх на паштамце ўзяў дадзенія, хто выпісвае тут беларускія выданні. І вось у 1988 г. я атрымаў ліст па-беларуску ад Стэхі з запрашэннем прыйсці ў Палац прафсаюзаў на сустэрчу з беларусамі Вільні. Калі я прыйшоў у прызначаны час, то там спаткаў знаёмых беларусаў Л. Луцкевіча, А. Анішчыка і інш. Паколькі гэта была пара абвешчанай М. Гарбачовым перабудовы, то ўзнікла пытанне арганізацыі і рэгістрацыі беларускага клуба. Нездоўга падабралі назыву і ў 1988 годзе зарэгістравалі беларускі клуб "Сябрына", старшынём якога стаў Мікола Махнach. Прапанава Л. Луцкевіча на старшыню не прыйшла (быў рэпрасаваны). Клуб "Сябрына" рэгулярна ладзіў імпрэзы, у якіх я пастаянна ўдзельнічала.

У 1988 г. узімкі Літоўскі фонд Культуры, які даваў магчымасць ствараць і зарэгістраваць нацыянальныя суполкі. Тады і было арганізавана Таварыства беларускай культуры ў Літве, зарэгістравана ў лютым 1989 г. у Міністэрстве юстыцыі. Старшынём быў абранны Хведар Нюнька, які на гэтай пасадзе заходзіла па сёняшні дзень. Праз год ці два я быў абранны ў раду ТБК, дзе і працуя па сёняшні дзень. Узнікла праблема памяшкання для Таварыства. Была пададзена просьба атрымаць дамкі па вул. Жыгімонта 12, якія належалі беларускім марыянам з Другі, і яны пасля доўгай правалочки былі перададзены ТБК у Літве ў 1998 г.

- На колькі мне вядома, Вы абаранялі дысертацыю. Калі ласка, колькі слоў пра гэта.

- Працаўаў я фтызіятарам, быў намеснікам па лячэбнай частцы рэспубліканскага туберкулёзнага дыспансера, і ў нас было цеснае супрацоўніцтва з інстытутам туберкулёза Літвы. І там мне дырэктар праф. Ю. Гамперыс за-прапанаваў пісаць навуковую працу, і я ўзgся. Гэта была прафілактыка туберкулёзу, і я пакрысе распрацоўваў гэтую тэму. Памалу ішла гэтая работа, але давёў яе да канца, і ў 1989 г. абараніў гэтую кандыдацкую дысертацыю, і пасля, калі Летуву стала незалежнай дзяржавай, была праведзена настрыфікацыя дыпломаў, я стаў доктарам медыцынскіх навук. Працууючы ў рэспубліканскім супрацтуберкулёзным дыспансеру на адміністрацыйнай і лячэбнай працы, пісаў і друкаваў у часопісах навуковыя артыкулы, удзельнічалаў у канферэнцыях з навуковімі і практычнымі дакладамі.

Размаўляў
Алесь Адамковіч.

ПРОЗВІШЧЫ БЕЛАРУСІ: НАЙМЕННІ ПІСЬМЕННІКАЎ

(Працяг.)

Саламеvіч (Янка С.) - форма бацькаймення ад антрапоніма *Саламе* з акцэнтаваннем фарманта -*евіч* і семантыкай 'нашчадак названай асобы' (*Скобел-евіч* - *Саламеvіch*). Носьбіт гэтага прозвіща - Янка Саламеvіч - выводзіць сваё найменне ад *Салома* (гл. "Роднае слова". 2013. № 10, с. 10, гутарка з Аксанай Спрынчан). Але ў такім разе была б форма *Саломавіч*, а не *Саламеvіch*. Найменне *Саламе* падаецца ў рурыцы "Асабовыя ўласныя імёны" "Арфаграфічнага слоўніка беларускай мовы" (Мінск: Радыёла-плос, 2010. - 560 с.)

Самойла (Уладзімір С.) - народная форма ад кананічнага імя *Самуйл*; падаецца "Слоўнікам асабовых уласных імён" М.Р. Судніка (Мінск, 1965, с. 39).

Свяяк (Казімір С., Янка С.) - семантычны дэрывают ад апелятывы *свяяк* 'той, хто знаходзіцца ў свяяцтве з кім-небудзь'. ФП: *свой - свяяк - Свяяк*.

Свірка (Юрась С.) - дэрват з памяшальніча-ласкальным суфіксам -*ка* ад імя: *Свірид - Спіридон* (М. Бірлыка, Беларуская антрапонімія. 1982, с. 179). У жывой народнай мове такім імем ласкава называюць пітшку - *свірка, свірку*, як і *цирка, цвірку* (П. Сцяцко, Беларуская народнае словаўтварэнне. 1977).

Сёмуха (Васіль С.) - дэрывают з суфіксам -*ух-а* ад імя *Сямён: Сёма - Сёмуха* (і *Сёмушка*). Прозвішча гэтае добра стасуецца і з найменнем рэлігійнага святыя, якое падаецца ў "Беларуска-расійскім слоўніку" М. Байкова і С. Некрашэвіча (1926, с. 285): "Сёмуха, ж. - прадзік Троіцы", улічваючы грунтуюны пераклады намінатам рэлігійных тэкстаў на беларускую мову.

Січӯкаў (Уладзімір С.) - прыметнікавая форма з суфіксам прыналежнасці -*аў* ад антрапоніма *Січӯк* з семантыкай 'нашчадак названай асобы' (*Січӯк-аў*). ФП: *Січӯк-анін* з семантыкай 'жыхар г. Слуцка'.

Смольскі (Рычард С.) - мажлівы адтапанімічны дэрывают з суфіксам -*ск-і*: *Смоль* - *Смольскі*; або як прэстыжнае ўтварэнне ад *Смала* - *Смольскі*.

Смыкоўская (Валянціна С.) - мажлівы дэрывают з суфіксам -*оўск-а* ад: 1. тапоніма *Смыкі*: *Смык-оўская*; 2. ад антрапоніма *Смык* з семантыкай 'нашчадак названай асобы' (*Сурнач-оў*). ФП: *сурна* ('музычны інструмент'- падаецца "Вялікім слоўнікам беларускай мовы" Ф. А. Піскунова (2012, с. 962) - *сурнач* ('музыка на сурне') - *Сурнач* (прозвішча) - *Сурначоў*.

Сучок (Алесь С.) - семантычны дэрывают ад апелятывы *сучок* 'памяш. ад сук, невялікі сук' буйны бакавы па-растак, які ідзе ад ствала дрэва', 'астатак ад зрезанага бакавога па-растака ствала ў дошцы, бярвяне'. ФП: *сук - сучок - Сучок* (мянушка) - *Сучок*.

Сушко (Павел С., Пятро С.) - дэрывают з суфіксам -*ко* ад антрапоніма *Сухі* з семантыкай 'нашчадак названай асобы' (*Сухи - Суш-ко* (чарт. *х/ш*, як і *Глухі - Глушко*). ФП: *сухі* ('худы') - *Сухі - Сушко*.

Сцяпан (Уладзімір С.)

- пераход уласнага асабовага

імя ў прозвішча. Звычайна гэта

псеўданімы творцаў, якія бя-

руць у якасці пісьменніцкага

наймення ўтваральнае слова

свайго сапраўднага прозвішча.

Так і тут: Сцепаненка Уладзі-

мір стаў пісьменнікам з най-

меннем *Сцяпан* - ўтваральным

словам да прозвішча *Сцяпа-*

ненка, дзе -*енка* мае семантыкай 'нашчадак Сцяпана'.

Сыс (Анатоль С.) - скра-

очаная форма ад імя *Сисой*:

Сыс (М. Бірлыка, Бела-

ruskaya antroponiya. 1982, s.

168). Мажліва і адпеля-

тывнае *сис* 'сысун'. ФП: *ссаць* - *сисаць* - *сис - Сыс*.

Станкевіч (Адам С.,

Станіслаў С., Юры С., Янка С.)

- форма бацькаймення ад ант-

рапоніма *Станка* з семантыкай

'прыметнікавая форма з суфіксам прыналежнасці -*еў* ад антрапоніма *Скобель* з семантыкай 'нашчадак названай асобы' (*Скобел-еў*). ФП: *скобель* (рас.=белар. скобля) - *Скобель* (мянушка, потым прозвішча) - *Скобелеў*.

Скобла (Міхась С.) - семантычны дэрывают ад апелятывы -*рэгіяналізма скобла* (адквата літаратурнага *скобля*) 'інструмент для акорвання і габлявання дрэва ў выглядзе паўкруглага ляза з дзвіма ручкамі на канцах; струг'. Рэгіянальная форма паводле аналагіі з *скрэблам* (тоесная мадэль "дзеяслоўная аснова + суфікс -*ла* (-*скрэбл(и)* - *скрэбл-ла*): *скабл(-иць)* - скобла, з акцэнтаваннем на корані скоб-). ФП: *скабліц - скобла - Скобла*.

Скурко (Іосіф С.) - семантычны дэрывают ад апелятывы *скурка* - (памяш.-ласк. ад *скура* 'верхнія покрыва цела чалавека і жывёлы', а таксама 'вырабленая шкура жывёлы') з акцэнтаваннем на фіналі "о" для адмежавання антрапоніма ад апелятывы. ФП: *скура - скурка - Скурко*.

Слаўка (Даір С.) - форма бацькаймення ад антрапоніма *Слаўка* з семантыкай 'нашчадак названай асобы' (*Слаўка + ёў = Слаўка-еў*). ФП: *Слаўка* (слова падаецца "Вялікім слоўнікам беларускай мовы" Ф. А. Піскунова (2012, с. 951) побач з *Слаўкала* з значэннем 'спецыяліст' - *Слаўкала - Слаўка-еў*.

Слыгальё (Міхась С.) - прыметнікавая форма з прыналежным суфіксам -*ют-а* ад антрапоніма *Стань* з семантыкай 'нашчадак названай асобы' (*Стан-юта*). ФП: *Станіслаў - Стань - Станюта*.

Станюта (Аляксандар С.) - дэрывают з суфіксам -*ют-а* ад антрапоніма *Стань* з семантыкай 'нашчадак названай асобы' (*Стан-юта*). ФП: *Станіслаў - Стань - Станюта*.

Стрыгальё (Міхась С.) - прыметнікавая форма з прыналежным суфіксам -*ют-а* ад антрапоніма *Стрыгаль* з семантыкай 'нашчадак названай асобы' (*Стрыгаль + ёў = Стыгальё*). ФП: *Стрыгаль* (слова падаецца "Вялікім слоўнікам беларускай мовы" Ф. А. Піскунова (2012, с. 951) побач з *Стрыгала* з значэннем 'спецыяліст' - *Стрыгаль - Стыгальё*.

Сядура (Уладзімір С.) - семантычны дэрывают ад апелятывы *сядура* 'нерухавы, пасціўны чалавек; маруда'. ФП: *сядзець - сядура - Сядура* (мянушка, потым прозвішча) - *Сядура*.

Сямёна (Ала С.) - прыметнікавая форма з фармантам -*аў* ад антрапоніма *Сямёна* з семантыкай 'нашчадак (дачка) Сямёна': *Сямён - Сямён-ава*.

Сямёна (Іван С.) - прыметнікавая форма з фармантам -*аў* ад антрапоніма *Сямёна* з семантыкай 'нашчадак названай асобы' (*Сямёна-авіч*). ФП: *Соміш - Сямёна - Сямёна-ава*.

Сяркоў (Іван С.) - форма прыналежнага прыметніка з суфіксам -*оў* ад антрапоніма *Серка* з семантыкай 'нашчадак названай асобы' (*Серк-оў - Сяркоў*). ФП: *сера* ('хімічны элемент - лёгкае на загаранне рэчыва югота ці шараватага колеру') - *серка* (разм. 'сера') - *Серка* (мянушка, пазней прозвішча) - *Сяркоў*.

Сямяна (Лілія Т.) - прыметнікавая форма з фармантам -*аў* ад антрапоніма *Сямяна* з семантыкай 'нашчадак названай асобы' (*Туміл-авіч*). ФП: *Томаш - Тумаш - Туміла - Туміловіч*.

Тычка (Генадзь Т.) -

утварэнне ад гутарковага імя *Тумаш*, якое на аснове польскага *Tomasz*. Імя набыло функцыю прозвішча.

Туміловіч (Янка Т.) - форма бацькаймення з акцэнтаваным фармантам -*оўіч* ад антрапоніма *Туміла* з семантыкай 'на

Таварыству беларускай культуры ў Літве 25 гадоў!

У суботу, 5 красавіка, адна з найстарэйшых беларускіх арганізацый Літвы найноўшага часу Таварыства беларускай культуры адзначыла 25-годдзе сваёй дзейнасці. Ля вытоку стаялі: Хведар Нюнька, Лявон і Юрка Луцкевічы, Зоська Верас, Кастусь і Леакадзія Шышэ, Лявон Кароль, Мікола Рулінскі, Аляксей Анішчык і інш. Яны былі першымі пасля амаль 50-гадовага забыцця, хто ўзяўся за адраджэнне беларускасці ў гэтым краі.

Устаноўчы сход, на які сабралася больш за 200 чалавек, адбыўся 4 лютага 1989 г. На ім таксама былі прадстаўнікі і з Беларусі, галоўным чынам, з Менска. Пасля сходу арганізацыю зарэгістравалі пры фондзе культуры Літвы, які ўзначальваў Чеслав Кудаба. Старшынём ТБК быў абрани Хведар Нюнька, які застаецца на гэтай пасадзе да цяперашняга часу.

З таго часу і пачаўся адлік новага беларускага жыцця ў Літоўскай Рэспубліцы.

Створаная арганізацыя заўжды стаяла на пазіцыі захавання беларускай культуры як у Літоўскай Рэспубліцы, так і ва ўсім свеце. Можна без перабольшвання сказаць, што менавіта дзякуючы Таварыству ў Літве ведаюць, што ёсьць беларусы, і што іх гісторыя цесна звязаная з гэтай краінай.

Аб жыццядзейнасці любой арганізацыі сведчыць зробленая ёй справа. Таварыства за свае 25 гадоў не толькі засведчыла аб беларускай прысутнасці ў Вільні і Літве, але і замацавала ў ёй беларускія сляды. Дзякуючы намаганням Таварыства ў Літоўскай століцы працуе беларуская гімназія, у Літоўскім эдукалагічным універсітэце ёсьць беларускі цэнтр. Можна сказаць, што дзякуючы старанням арганізацыі, у Літве можна набыць сярэднюю і вышэйшую адукцыю на беларускай мове. Гэта адна з найбольшых заслугаў Таварыства.

Дзякуючы старанням ТБК у Вільні ўсталяваны помнікі на магілах беларускіх дзеячаў і мемарыяльны дошкі Францішку Скарыну, Кастусю Каліноўскаму, Браніславу Тарашкевічу, Рыгору Шырму, Янку Купалу, Вацлаву Ластоўскаму, Пятру Сергіевічу, Наталлі Арсеніевай, Максіму Гарэцкаму, Адаму Станкевічу...

Дзякуючы старанням і намаганням ТБК на Лукишкім пляцы захавана месца, на якім царская акупантамі пазбавілі жыцця нашага героя Кастуся Каліноўскага. Важным таксама з'яўляецца тое, што намаганнямі ТБК у Вільні некалькі вуліц названы імёнамі вядомых беларускіх дзеячаў: Купалы, Коласа...

ТБК правяло пяць канферэнцій беларусаў Балты, прыняло ўдзел ва ўсіх 3'ездах беларусаў свету. Мае вельмі цесныя контакты з беларускім дыяспарамі як блізага, так і далёлага замежжа.

Традыцыйна арганізацыя штогод адзначае самыя вялікія нацыянальныя святы: Дзень абавязчэння БНР 25 сакавіка і Дзень Герояў (Слуцкі збройны чын). Традыцыйней ужо стала штогод 22 сакавіка ладзіць шэсце паміці Кастуся Каліноўскага. У апошнім шэсці прыняло ўдзел больш за 200 чалавек.

Таварыства патримлівае самыя цесныя контакты з кіраўніцтвам Літоўскай Рэспублікі. Напрыклад, 26 сакавіка 2008 г. сябры ТБК былі запрошаны на сустэрну з презідэнтам Літоўскай Рэспублікі і атрымалі ві-

шаванні з нагоды 90-годдзя абавязчэння БНР. Частымі гасцямі бываюць Вітаўт Ландсбергіс, Андруш Кубілос, Эмануэліс Зінгерис і іншыя выдатныя палітыкі Літвы.

Не менш цесныя і цёплыя контакты Таварыства падтрымлівае і з беларускімі дзеячамі этнічнай бацькаўшчыны. Відаць цяжка знайсці імя выдатнага беларускага дзеяча, які не быў бы ў Таварыстве.

На святочную імпрэзу сабралася шмат беларусаў-віленчукоў, а таксама прыехалі гості з Беларусі. Свой срэбны юбілей Таварыства адзначыла ва ўрочыстай аbstаноўцы. Таксама ў гэты дзень старшыня ТБК Хведар Нюнька адзначаў сваё 80-годдзе. Павіншаваць шаноўнага спадара Хведара прыехалі Алена Макоўская, Ніна Шыдлоўская, Барыс Пятровіч, Алеся Пашкевіч, Міхась Скобла, Уладзімір Хильмановіч, Вольга Мікалаічык і інш. У сваіх промовах яны адзначылі важнасць дзейнасці Таварыства не толькі для беларусаў Літвы, але і для самой метраполіі, падзякавалі сп. Хведару за яго актыўную жыццёвую пазіцыю і за жыццё, прысвячанае захаванию і распаўсюду беларускасці ў Літве. Таксама перадалі віншаванні ад Радзіма Гарэцкага і інш.

З літоўскага боку павіншаваць прыйшоў вядомы праваабаронца Стасіс Каўшиніс, адзначыўшы важнасць супрацоўніцтва Таварыства з літоўскімі бокамі.

Сябры Таварыства віншуючы спадара Хведара, падзяліліся ўспамінамі, узгадалі пра працу ў Таварыстве. Таксама многія выказвалі занепакоенасць склаўшайся ситуацыяй у Беларусі і выказалі гонар за Украіну, якая сёння здабывае свободу і становіцца вольнай дэмакратычнай дзяржавай. Амаль ва ўсіх выступаўцяў гучала спадзёў на тое, што і Беларусь у хуткім часе здабудзе сабе сапраўдную незалежнасць.

Галоўная значнасць працы Таварыства – захаванне беларускасці. І гэта важна перад усім для самой Беларусі, якая ў чарговы раз апынулася пад маскоўскай зневажальнай акупацыяй. Але тое, што беларусы перажылі 200 гадоў вынішчэння, прыніжэння, сведчыць, што знішчылі іх немагчыма. Нарађаюцца ўсё новыя і новыя пакаленні беларусаў, якія ведаюць хто яны, адкуль, якія іх карані і мова. І акупанту гэтыя працэсы не спыніць. На жаль, усходні агрэсар замест таго, каб стаць беларусам сябрам і партнёрам, вырашыў пайці ў адваротным кірунку, не разумеючы, што гэта толькі загартоўвае дух беларусаў. І калі нація адродзіцца, гэта будзе нагадвацца ўзурпатору, і, зразумела, шчырых адносін не будзе, выключна па віне Рasei.

Час ідзе. Таварыства пераступіла свой першы юбілей (срэбны). У далейшым – чарговая праца па захаванні беларускасці і беларускіх слядоў, як у нашым Вечным Горадзе, так і на этнічнай бацькаўшчыне.

Д-р Алеся Адамковіч.

Больш падрабязна аб жыцці і дзейнасці Таварыства можна даведацца з сайтаў арганізацыі www.westki.info/tbk і www.tavarystva.lt.

Рэжысёрам Вольгай Мікалайчыкі створаны фільм аб жыцці арганізацыі „Беларуская справа“ <http://www.frequency.com/video/1/88103543> (ч.1) і <http://vimeo.com/20507455> (ч.2).

The advertisement features a circular logo for Lazarski University, Warsaw + Poland, with a globe and the text "LAZARSKI UNIVERSITY WARSAW + POLAND". Below the logo are two circular icons containing various items: one with a graduation cap, books, and a laptop; the other with a camera, a guitar, and a briefcase. A large percentage sign (%) is positioned to the right of the icons.

нашых выпускнікоў адразу знаходзяць працу
паводле спецыяльнасці

згодна з даследаваннем, праведзеным Эдвайэр Груп

УНІВЕРСІТЭТ ЛАЗАРСКАГА ВУЧЫСЯ ПОСПЕХУ

www.lazarski.ru

tel.: +48 500 167 406

e-mail: belinfo@lazarski.edu.pl

Універсітэт Лазарскага, Рэспубліка Польшча, г.Варшава

На чыгуначны вакзал Гародні вярнулася шыльда паўстанцам 1863 года

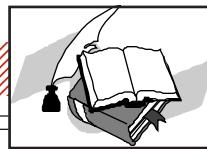

Драўляны памятны знак з вя-
лікай датай "1863" быў дэмантаваны
ў 2012 годзе ў сувязі з рэканструкцы-

яй вакзала. Цяпер шыльда вярнулася
амаль што на мінулае месца. Знак быў
размешчаны на сцяне будынку ў пача-

тку 90-х. Цяпер ён стаіць побач са
старым месцам, на металічных ножках.

Твой стиль.

Памяці Рыгора Барадуліна

МИНІСТЭРСТВА СУВЯЗІ
І ІНФОРМАТИЗАЦЫІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
(Мінсувязі)

пр-т Незалежнасці, 10, 220050, г. Мінск
Тэл. (8-017) 227 38 61, факс 227 21 57
E-mail: mpt@mpt.gov.by

27.03.2014 № 05-36/948

На № _____ ад _____

МИНИСТЕРСТВО СВЯЗИ
І ИНФОРМАТИЗАЦИИ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ
(Минсвязи)

пр-т Независимости, 10, 220050, г. Минск
Тел. (8-017) 227 38 61, факс 227 21 57
E-mail: mpt@mpt.gov.by

Старшыні Грамадскага
аб'яднання "Таварыства
беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"
Трусаў А.А.
вул. Румянцева, 13
220034, г. Мінск

Аб ушанаванні памяці
народнага паэта Беларусі
Рыгора Барадуліна

Паважаны Алег Анатольевіч!

Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь разгледзела Ваш ліст ад 10.03.2014 № 22 і паведамляе наступнае.

У адпаведнасці з Інструкцыяй аб парадку вырабу і распаўсюджвання дзяржаўных і іншых знакаў паштовай аплаты Рэспублікі Беларусь, зацверджданай пастановай Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь ад 16.09.2008 № 38, выдатныя дзяржаўныя і палітычныя дзеячы, дзеячы науки, культуры і мастацтва могуць быць адлюстрраваны на дзяржаўных знаках паштовай аплаты не раней чым праз 5 гадоў пасля смерці і да юбілеяў з дня нараджэння, якія кратны 25.

Такім чынам, прапануем у 2015 годзе выдаць у серыі "Выдатныя асобы Беларусі" немаркіраваны канверт, прысвечаны мастацкай дзеянасці Рыгора Барадуліна.

Першы намеснік Міністра Д.Г. Шэдко.

Хоць нешта па-беларуску

GLIETUVOS GELEŽINKELIAI
KELEIVIŲ VEŽIMO DIREKCIJA

AB „LIETUVOS GELEŽINKELIAI“
KELEIVIŲ VEŽIMO DIREKCIJA
АО “ЛИТОВСКИЕ ЖЕЛЕЗНЫЕ ДОРОГИ”
ДИРЕКЦИЯ ПО ПАССАЖИРСКИМ ПЕРЕВОЗКАМ

Вул. Румянцева, д. 13, 220034, г. Мінск

Копія:
ДТ Беларуская чыгунка
Першаму намесніку начальніка
В.Б. Міхайлюку
вул. Леніна 17, 220030, г. Мінск

ПРА РАЗГЛЯД ЗВАРОТУ

Адказваючы на Ваш ліст з просьбай разгледзець зварот гр. Трусаў пра дубляванне аўтаматичнага трансляванняў у цягніках Вільнюс-Менск фармавання АТ "Літоўская чыгунка", на беларускай мове інфармаваны, што ў цягніках міжнароднага фармавання інфармацыя пасажырам падаецца паводле Дамовы паміж чыгуначнымі адміністрацыямі дзяржаў, узельнікамі Садружнасці Незалежных Дзяржаў, Латвійскай, Літоўскай, Эстонскай рэспублік пра асаблівасці ўжывання асobных нормаў Дамовы пра міжнародныя пасажырскія зносіны (АП ПМПЗ). Паколькі змест аўтаматичнага трансляванняў падаецца падаваць ўсю інфармацыю дадаткова і на беларускай мове было б непрактычным.

Улічваючы Вашы пажаданні, вырашана на інфармацыйным табло вагона ўвесці дадатковую інфармацыю пра прыпынкі на беларускай мове. Гэтыя змены будуць рэалізаваны хуткім часам.

З павагай,
Намеснік генеральнага дырэктара -
дырэктар дырэкцыі па пасажырскіх перевозках Раймондас Буркоўскі.

2014-03-24 № 2(ДЛ)-864

“Гародня - Менск. Прысутнасць”

Гарадская галерэя твораў Леаніда Шчамялёва прадстаўляе выставу з такай называй. Адкрыццё яе адбылося 28 сакавіка 2014 года. Аўтар выставы - Анатоль Скамарошчанка. На мера-прыемствах прадстаўлены творы розных гадоў і перыяду творчасці спадара Анатоля, а таксама ягоныя апошнія творы.

Анатоль Скамарош-

чанка нарадзіўся ў 1954 годзе ў Гародні. Пасля паспеховага навучання ў Менскай мастацкай вучэльні імя Глебава і заканчэння Беларускай акадэміі мастацтваў па спецыяльнасці “Кераміка” (1981) вяртаецца ў родны горад, дзе жыве і працуе сёння. З 1997 года з’яўляецца сябрам Саюза дызайнераў Рэспублікі Беларусь. За плячыма аўтара ўдзел у мастацкіх выставах у Гародні, Менску, Берасці, Лідзе, Беластоку. Працы аўтара знаходзяцца ў прыватных калекцыях у Беларусі, Расіі, Польшчы, Нямеччыне ЗША. Перад прысутнымі выступілі Тацяна Бембель і Хрысціна Лядская. Выставка будзе працаваць па 18 красавіка

Аляксей Шалахоўскі,
гісторык, журналіст.

“Верасень” № 9 на Лідчыне

У чарговы раз на Лідчыну завіталі класік сучаснай беларускай пазії Леанід Дранько-Майсюк і Эдуард Акулін, якія шмат гадоў сяброву паміж сабой і разам ездзяць па Беларусі, знамяць беларускую моладзь са сваёй творчасцю і з літаратурна-мастацкім часопісам "Верасень", галоўным рэдактарам якога з’яўляецца Эдуард Акулін. На гэты раз прыпынкамі вядомых паз-

таў на лідской зямлі былі Мажэйкаўская сярэдняя школа і Цэнтральная раённая бібліятэка, дзе яны сустракаліся адпаведна са старшакласнікамі школы і навучэнцамі Лідскага каледжа.

Адной з мэт сустэрэч з моладдзю была прэзентацыя чарговага - дэзвіялага - нумара часопіса "Верасень", самага маладога літаратурна-мастацкага выдання Беларусі.

Расказваючы юнай аўдышторыі пра часопіс "Верасень", яго галоўны рэдактар Эдуард Акулін падкрэсліў, што гэта часопіс у першую чаргу для маладых чытачоў: старэйшых школьнікаў, навучэнцаў студэнтаў.

- "Верасень" - часопіс для вас, - звяртаўся паст да юнакоў і дзяўчат, - для вашай творчасці. Спадзяюся, што хто-сьці з вас не толькі стане яго чытачом, але і будзе дасылаць "Верасень" свае вершы альбо прозу. На старонках часопіса таксама ёсць месцы творам драматургіі, крытычным артыкулам.

Хоць гэта выданне для маладых творцаў, але друкуюцца ў ім і вопытныя, знакамітыя майстры слова: Ніл Гілевіч, Анатоль Вярцінскі, Генадзь Бураўкін, Леанід Дранько-Майсюк і іншыя. Маладыя аўтары лічацца за гонар друкаўшчыні ў адным выданні з класікамі беларускай літаратуры, адчуваючы сябе пераемнікамі

старэйшых пакаленняў творцаў. Прэзентуючы чарговы нумар часопіса "Верасень", мы шукаем сярод юнакоў і дзяўчат новыя літаратурныя талэнты, заахвочаем моладзь да літаратурнай дзеянасці. І такі сустэрэчы прыносяць свае вынікі: у кожным чарговым нумары часопіса з’яўляецца з дзясятак, а то і болей новых імян. Спайдзяёмся, будуць калі-небудзь сярод іх імёны маладых лідскіх аўтараў (пакуль што з Ліды твораў нам не дасылаюць, але гэта пакуль што).

У час сустэрэчы са школьнікамі і навучэнцамі Лідчыны паэты таксама загадалі, як аб знакавых падзеях аўдышторыі ў быгучым годзе ў Лідзе дзвюх памятных дошак у гонар Валянціна Таўляя, 100-годдзе з дня нараджэння якога адзначалася ў лютым, а бывае ў нашым горадзе кнігі да гэтай даты.

- Лідзяне павінны памятаць пра Валянціна Таўляя, чыјы жыццёвые шляхі звязаны і з Лідай, - адзначыў Леанід Дранько-Майсюк. - Гэта быў чалавек вялікай мужнасці і высокай культуры.

Паэты заклікалі моладзь імкнущца авалодаць у жыцці не толькі выбранай прафесіяй, але і беларускай культурай, у чым дапаможа беларуская літаратура. Леанід Дранько-Майсюк прачытаў перад аўдышторыяй некалькі лірyczных вершаў, а Эдуард Акулін выканаў пару новых песен пад гітару.

Аляксандр МАЦУЛЕВІЧ.

Анатоль Валахановіч

Каб нічога не наблыталі...

(Заканчэнне. Пачатак на стр. 7.)

І ў першы і ў другі раз я не пагадзіўся з прапановамі Дзяржынскага РК КПБ.

У кнігах маіх выйшла тое, што было напісана да "цензуры" Дзяржынскага рэйкайм партыі. "Последствій" гэтага непадпрадкавання я на сабе не адчуў.

І другі выпадак. Зноў жа звязаны з выданнем кнігі "Дзержинщина: Прошлое и настоящее". Мне прапанавалі апусціць матэрыялі пра інжынеру А.В. Варанкову. Ён у той час жыў у Дзяржынску, але, мякка кажучы, бамжаваў, як цяпер кажуць, піў. А.В. Варанкову у майі кнізе праходзіць як удзельнік бельгійскага Супраціўлення - у гады Вялікай Айчыннай вайны ён быў начальнікам штаба інтэрнацыянальнай партызанскай брыгады "За Родину". Сярод 30 чалавек - грамадзян СССР - ён быў узнагароджаны вышэйшым вененым ордэнам Бельгіі. Гэтую ўзнагароду наш герой Вялікай Айчыннай вайны атрымаў з рук самога караля Бельгіі.

Я і гэтую прапанову катэгорычна адхіліў. У Дзяржынскім райкаме партыі, скрыгочучы зубамі, мне толькі працацілі: "Шкада, што Вы "состоите на учете" не ў нашай партыйнай арганізацыі". Вось табе азіяцкія байскія замашкі ў нашай "старой" Еўропе.

Пазней я даведаўся пра працаю гісторыі з А.В. Варанковым.

На 40-годдзе разгрому фашызму ў Заходній Еўропе А.В. Варанкову быў афіцыйна запрошаны на свята ў Бельгію. Супрацоўнікі Дзяржынскага РК КПБ гэта запрашэнне не пепрадалі кавалеру такога высоцага бельгійскага ордэна, а зрабілі такое, што я нават жахнуўся, даведаўшыся пра "доблесны" ўчынак Дзяржынскага РК КПБ.

У райкаме партыі не маглі прыдумаць нічога іншага, як паведаміць у Бельгію па дыпламатычных каналах інформацыю, што А. В. Варанкову... памёр. А ён пасля гэтага яшчэ шмат гадоў жыве!

Вось і такое бывае!

За 55 гадоў працы ў гісторычнай навуцы і журналісты ў мяне не было вялікіх, як кажуць, промахаў, правалаў - ляпаў - гэта значыць ідэалагічных, палітычных, навуковых ці іншых памылак. Дзе трэба, я адстойваў свой пункт пленканская - спакойна, мужна, даочы свае глыбокія навуковыя аргументы. Апаненты звычайна дзэталёва не ведалі прадмету на-

шых спрэчак і пагаджаліся са мною.

Рэцэнзіі на мае кнігі, якія былі апублікаваны ў рэспубліканскім друку ў газетах і часопісах, вялікай крытыцы не падвяргаліся. Рэцэнзентамі з Менска былі дактары гісторычных навук, прафесары Г.А. Каҳаноўскі, А.Ф. Хацкевіч і іншыя. Рэдакцыя газеты "Сцяг Кастрычніка" таксама друкала водгукі на шэраг маіх кніг (рэцэнзенты Б.Ф. Савінаў, В.Р. Уранаў і інш.).

Для беларускай гісторычнай навукі я ўвёў у навуковы абарот шмат новых тэрмінаў (чорных слоў), персаналій, якія былі апублікаваны ў энцыклапедычных выданнях Беларусі:

Адзярыха Міхась - гісторык і археолаг; быў рэпрэсаваны, пазней рэабілітаваны. Дарэчы, ён адзін з першых навукоўцаў падрабязна апісаў Койданаўскі кальвінскі збор, яго ўнутраны і зешні выгляд, які ён меў у 20-я гады XX стагоддзя;

Нямцоў (Немцаў) Але́сь - краязнавец, археолаг; рэпрэсаваны, пазней рэабілітаваны;

Рынейскі Але́сь - археолаг; праводзіў раскопкі ў Койданаўскім раёне. Быў рэпрэсаваны, пазней рэабілітаваны. Археолаг Інстытута гісторыі НАН Беларусі, напрыклад, адмовіліся пісаць артыкул пра Рынейскага - няма, кажуць, матэрыялу. Але ўсё ж матэрыялу са шматлікіх кніг, часопісі, навуковых зборніках па слову, па два я наскроб, і атрымаўся добры энцыклапедычны артыкул.

Апісаў, як мог, падрабязна радавод графаў фон Гутэн-Чапскіх - шэраг артыкулаў надрукавана ў энцыклапедычных выданнях, у часопісах, газетах, кнігах.

Увёў у навуковы зварот новыя, раней невядомыя бай - Аляксандраўскі бой 1942 года, Бакінаўскі бой 1942 года, Дзяржынскі бой 1942 года, Камалаўскі бой 1942 года, Станькаўскі бой 1943 года, Цялякоўскі бой 1943 года, Шацкі бой 1943 года і іншыя.

Распрацаваў па кнізе Героя Савецкага Саюза У.Е. Лабанка артыкул у БелСЭ - "Полацка-лепельская аперація 1944 года".

Даў асобныя артыкулы пра Васіля Пралягіна і Вадзіма Пратасава - удзельнікаў ўстанаўлення савецкай улады ў Беларусі. Іменем В. М. Пратасава названа адна з вуліц ў Дзяржынску.

Распрацаваў і надрукаваў шэраг артыкулаў пра Дзя-

ржынскія нацыянальныя польскія раёны. У часы Савецкай улады пра яго ўсе дружна і доўга маўчалі. Я надрукаваў артыкул у энцыклапедычных выданнях пра Дзяржынскія нацыянальныя польскія раёны. Гэтым артыкулам я зафіксаваў, што такі раён існаваў у 1932-1937 гадах. Даў шэраг матэрыялаў пра рэпрэсіі ў раёне ў 20-я - пачатку 50-х гадоў XX стагоддзя.

Сабраў цікавыя матэрыялы пра І.Ф. Шпілеўскага і Л.А. Бабровіча, аўтараў дзвюх кніжак пра (Койданава) Дзяржынск.

Пра цікавага чалавека, нашага беларускага Івана Кулібіна, родам з вёскі Вясёлы Вугал - Эдуарда Ольгертовіча Верасенскага - вынаходніка, рацыяналізатора, інжынер-вучонага напісаў артыкулы ў газету і ў кнігу "Памяць. Дзяржынскі раён".

У "Беларускай савецкай энцыклапедыі" (12 тамоў) апублікаваў 11 артыкулаў.

У "Беларускай энцыклапедыі" (18 тамоў) (выйшла 19 тамоў) апублікаваў да 20 артыкулаў.

У "Энцыклапедіі гісторыі Беларусі" (6 тамоў, 7 кніжак) - апублікаваны 53 маіх артыкулы (2 т. с. 207 артыкул пра Валахановіча А.І.). Шмат маіх артыкулаў у энцыклапедычных выданнях былі надрукаваны без подпісаў.

Я, як пісьменнік, гісторык, журналіст і краязнавец кажуць, матэрыялу. Але ўсё ж матэрыялу са шматлікіх кніг, часопісі, навуковых зборніках па слову, па два я наскроб, і атрымаўся добры энцыклапедычны артыкул.

Я ганаруся тым, што мне ў свой час давялося пазнаёміцца і сябраваць з нашымі славутымі землякамі - Станіславам Шушкевічам, Анатолем Сабалеўскім, Мікалаем Улашчыкам, Міколам Ермаловічам, Антонам Савасцюком, Феліксам Марцінкевічам, Сяргеем Адашкевічам і іншымі. Яны ўжо пайшлі ад нас у вечнасць, але памяць пра іх захоўваецца ў мяне, у нас, у наших сэрцах.

Я падтрымліваю сябравскую сувязі з нашымі землякамі - вучонымі, пісьменнікамі, грамадскімі дзеячамі: Антонам Марэцкім, Алемесем Рыбаком, Уладзіміром Гаркуном, Станіславам Станіслававічам Шушкевічам і іншымі.

Быў знаёмы з такімі вядомымі постаянцімі, пра якія я некалі толькі чуў, чытаў і вы-

вучаў у кнігах ці іх мастацкія творы. Гэта - Пятрусь Броўка, Пётр Глебка, Кандрат Крапіва, Іван Навуменка, Ян (Янка) Скрыган, Янка Казека, Уладзімір Караткевіч, Васіль Быкаў, Іван Шамякін, Анатоль Вялюгін, Анатоль Астрэйка, Але́сь Петрашкевіч, Аркадзь Марціновіч; презідэнты Акадэміі навук БССР Мікалай Барысевіч, Уладзімір Платонаў, Леанід Сушчэны, віца-прызідэнт Акадэміі навук БССР Радзім Гарэцкі; Рыгор Барадулін, Янка Брыль, Ніл Гілевіч, Генадзь Бураўкін і многія іншыя.

Падтрымліваю сувязі з сынам Якуба Коласа - Міхасём. Міхась Міцкевіч - доктар тэхнічных навук, прафесар, піша цікавыя пароды, жарты, вершы. Яго дачка Марыя займаецца дабрачыннасцю ў Ірландыі. Падтрымліваю сувязі з сынам Якуба Коласа - Міхасём. Міхась Міцкевіч - доктар тэхнічных навук, прафесар, піша цікавыя пароды, жарты, вершы. Яго дачка Марыя займаецца дабрачыннасцю ў Ірландыі.

Сын Даніла памёр у 1996 годзе. Унучка Якуба Коласа Вера - дачка Данілы - выдала кнігу свайго бацькі "Любіць і помніць". Па просьбе Веры я рэдагаваў гэту кнігу.

Супрацоўнічаю з рэдакцыямі рэспубліканскіх газет "Літаратура і мастацтва", "Краязнаўчая газета", часопісамі "Полымя", "Нёман", дзе друкую свае артыкулы, нарысы. Падтрымліваю цесныя сувязі з супрацоўнікамі рэдакцыі раённай газеты "Узыышша" Ю.Г. Курневічам і іншымі, дзе "апрабаўшую" - друкую свае артыкулы, першым яны трапяць на старонкі зборнікаў навуковых канферэнцый ці энцыклапедычных выданняў. Добры ўспамін у мяне захаваўся пра Ф. Е. Гук, Р. І. Уранава, У. М. Куксо, Г. В. Курневічам.

Частым госцем бываю ў Дзяржынскім гісторычнокраязнавчым музеі і раённай бібліятэцы.

Арганізоўваю навуко-практичныя канферэнцыі, навуковыя чытанні і прымаў ў іх актыўны ўдзел, якія былі прысвечаны мастаку, кампазітару, педагогу, піяністу Напалеону Орду, графам фон Гутэн-Чапскім, Міколам Ермаловічам, Сяргеем Адашкевічам і іншымі. Яны ўжо пайшлі ад нас у вечнасць, але памяць пра іх захоўваецца ў мяне, у нас, у наших сэрцах.

Я падтрымліваю сябравскую сувязі з нашымі землякамі - вучонымі, пісьменнікамі, грамадскімі дзеячамі: Антонам Марэцкім, Алемесем Рыбаком, Уладзіміром Гаркуном, Станіславам Станіслававічам Шушкевічам і іншымі.

Праводзіў прэзентацыі кніг земляка-пісьменніка Алеся

Рыбака "Галаброды" і кнігі "Яго чакала Беларусь чатыры стагоддзі. Зборнік документаў і матэрыялаў да 85-годдзя з дня нараджэння Міколы Ермаловіча" (2007) у горадзе Дзяржынску і вёсцы Навасёлкі Дзяржынскага раёна на радзіме Міколы Ермаловіча.

Для менскага культурна-асветнага клуба "Спадчына" напісаў шмат артыкулаў, у якіх паказаў дзейнасць клуба, прэзентацыі кніг сяброў клуба, вечарыны, прысвечаныя асобным выдыхнів постасцям Беларусі і значным падзеям ды не толькі (Мікалай Улашчык, Томаш Масарык, Мікола Ермаловіч, Слуцкі збройны чын 1920 года, Грунвальдская бітва 1410 года, прэзентацыя новай кнігі Анатоля Бярозкі і іншыя), рэдагаваў асобныя артыкулы сяброў клуба "Спадчына" для публікацыі у газетах і кнігах, рэдагаваў кнігі і рыхтаваў іх да выдання. Рэдактар кнігі Святланы Белай "Яраслаўль у лёсе Максіма Багдановіча" (дакументальнае эсэ), 2006.

Напісаў летапіс клуба "Спадчына" 1984-2004 гадоў, які быў апублікаваны ў газете "Наша слова", склаў агляд часопіса "Полацак" (43 нумары), які быў таксама апублікаваны ў газете "Наша слова" і ў часопісе "Скрыжалі "Спадчыны", апублікаваў артыкулы пра беларуска-чэшскія дачыненні, якія былі змешчаны ў газетах і кнігах, і іншыя матэрыялы, надрукаваны ў газетах "Літаратура і мастацтва", "Наставніцкая газета", "Голас Радзімы", "Краязнаўчая газета" і іншых сродках масавай інфармацыі.

Для клуба "Спадчына" напісаў шэраг артыкулаў на тэматыку мерапрыемстваў, якія праводзілі сябры клуба "Спадчына". У шматтомную "Энцыклапедыю гісторыі Беларусі" і "Беларускую энцыклапедыю" напісаў артыкулы пра Старадарожскі мастацкі музей, чым заяўіў, што Старадарожскі мастацкі музей ёсць.

Быў на адкрыцці музея ў горадзе Старыя Дарогі ў снежні 1999 года. Шмат разоў ездзіў у горад Старыя Дарогі: адвозіў помнік М.М. Улашчыку, быў на яго адкрыцці, прыязджаў са сваякамі М.М. Улашчыка ў Старыя Дарогі; быў на адкрыцці помніка В.У. Быкову, Л.І. Сапегу, помніка валуна ў памяць гадавіны Грунвальдской бітвы 1410 года, помніка Еўфрасіні Полацкай, на адкрыцці выставак у музеі беларускаму мастаку Я.М. Ціхановічу, Слуцкаму збройному чыну 1920 года і многім іншым беларускім мастакам і скульптарам, вядомым дзеячам культуры і мастацтва, вучоным, пісьменнікам, гісторыкам, дзяржаўным дзеячам і іншым...

Душа... у бункеры атлетычнага цела...

Заведзены Богам... апакаліптычны будзільнік...</